

OBNOVA RADIĆEVE ULICE U ZAGREBU

Novo ruho jedne od najljepših zagrebačkih ulica

PRIPREMILA:
Anđela Bogdan

Prva veća obnova Radićeve ulice nakon gotovo 30 godina obuhvaća sanaciju kamenog partera, ugrađuju se novi javni kanal i rasvjeta, plinovod i električne instalacije, a projekt obuhvaća dio Radićeve ulice od Trga bana Josipa Jelačića do Kamenitih vrata

Uvodne napomene

Nakon nedavnog uređenja Mesničke, Kurelčeve, Cesarčeve i stare Vlaške ulice konačno je došlo vrijeme za to da se uredi jedna od najljepših ulica u Zagrebu – Radićeva ulica, kao ishodišna točka koja povezuje Gornji i Donji grad. Kamenita vrata, simbol starog Zagreba, ostatak su stare gradske utvrde kroz koju se od 1266. ulazilo u Gradec i izlazilo iz njega. Prilazni put iz savske nizine postupno se oblikovao u brdovitu ulicu čiji se naziv s vremenom mijenjao: Šošarska ili Njemačka ves (po naselju njemačkih obrtnika – postolara), Velika ulica, Kamenita ulica, Kipna ulica, Duga ulica i od 1928. Radićeva ulica.

Strma ulica koja iz zagrebačkoga Donjeg grada vodi na Gornji grad nazvana je Ra-

dićevom po Pavlu Radiću, koji je ubijen u atentatu u beogradskoj skupštini 1928. godine. Dugo su je zvali Dugom ulicom, a bila je poznata po knjižarama, tiskarama i knjigovežnicama. U toj su ulici drvene kuće često stradavale u požarima, zbog čega su s vremenom zamijenjene zidanim višekatnicama. Ulica je u 19. stoljeću bila trgovačko središte grada pa je 1880. na broju 30 otvorena *Prva hrvatska šteditonica*.

Strma ulica koja iz zagrebačkoga Donjeg grada vodi na Gornji grad nazvana je Radićevom po Pavlu Radiću, koji je ubijen u atentatu u beogradskoj skupštini 1928. godine

Naziv Duga ulica, *Longa platea*, prvi se pojavio 1806., *Vulica Duga* i *Lange Gasse* 1818., dok se 1845. za njezin gornji dio, od Kamenitih vrata do Kipnog/Ilirskog trga, koristio naziv Kipna ulica ili *Bild-Gasse*. Od 1878. čitava se ulica nazivala Dugom, a 1928., kad su mnoge ulice izgubile svoje povijesne nazive, a što se kao upitna praksa nastavilo do danas, preimenovana je u Ulicu Pavla Radića. Tijekom svoje višestoljetne povijesti Duga ulica najdulje je bila kolna cesta, o čemu svjedoči naziv *Magna via currualis*. Povezivala je Gradec s njegovim podgrađem i regionalnom prometnicom koja je na trasi Petrinjske ulice preko Trnja vodila do skele na Savi i dalje prema Sisku i jugu, ali i s Medvednicom i selima u njezinu podbrežju. Njezini žitelji bili su najrazličitijih zanimanja i društvenog položaja. Najviše je bilo obrtnika i trgovaca, ali i liječnika i odvjetnika, učitelja i sveučilišnih profesora, činovnika i sudaca, oficira, pa i plemića. Uz trgovine najšire ponude, u njoj su se nalazile apoteka, gostionica, kavana i slastičarnica, ali najpoznatija je bila po knjižarama, tiskarama i knjigovežnicama. Od kraja 17. do kraja 19. stoljeća tamo ih je djelovalo petnaestak. Zanimljiv je podatak da je upravo u toj ulici, na kućnome broju 7 rođen poznati književnik Miroslav Krleža.

Na broju 12, u kući klobučara Primusa Kostelca od 1797. nalazilo se sjedište *Typographie Novosel*, tiskare biskupa Vrhovca. U toj je kući 1852. Ljudevit Gaj otvorio *Narodnu knjigarnicu* s prilično ambicioznim programom: od ponude knjiga na glavnim europskim jezicima, nota, umjetnina i antikviteta te pribora za pisanje preko uspostavljanja suradnje s knjižarama u domovini i srednjoj Europi te tvornicama raznog pribora i galanterije do promocije književnosti slavenskih naroda kao posebnog cilja. Zacijelo najvažnija bila je tiskara Karla/Dragutina

Nekadašnji izgled Radićeve ulice

Albrechta (1824. – 1887.). Uz uglavnom literarna djela, Albrecht je tiskao ondašnje važne časopise i novine: *Dragoljub*, *Katolički list* i *Gospodarski list*.

Radićeva ulica jedina od Trga bana Jelačića vodi izravno na Gornji grad, zbog čega je omiljena turistička trasa u Zagrebu

Radićeva ulica jedina od Trga bana Jelačića vodi izravno na Gornji grad, zbog čega je omiljena turistička trasa u Zagrebu. Prije obnove kolnik Radićeve ulice bio je popločan granitnim prizmama (četverostranim i peterostranim), odnosno kockama. Dimenzije manjih kocki su 8 x 8 x 8 cm, a dimenzije prizmi su od 18 x 12 x 16 – 20 cm do 28 x 18 x 16 – 20 cm. Peterostrana prizma postavljena je jedino na početku Radićeve ulice, u dužini od približno 3 m, dok je u ostatku ulice postavljena četverostrana. Jedan dio ulice bio je popločan kockama, dok je dio prema sjeveru asfaltiran. Ukupna površina kolnika iznosila je 1786 m², od čega je površina s granitnom kockom i prizmom bila 1690 m². Dio prema Kamenitim vratima popločan je granitnim kockama i prizmama, na način da su prizme postavljene u sloj pijeska i fugirane također pijeskom, a koji je u dobrom dijelu bio ispran. Površina nogostupa u asfaltu iznosila je 1078 m²,

Detalj s gradilišta (na početku Radićeve ulice kod Trga bana Josipa Jelačića)

dok je površina nogostupa s granitnom kockom iznosila 97 m².

Uz rub kolnika i pješačke staze bio je postavljen granitni rubnjak dimenzija 25 x 25 x 100 – 210 cm, a uočljiva su bila i oštećenja po rubovima kolnika. Visina rubnjaka, mjerena od vozne površine, kretala se od 12 cm pa sve do nule. Iako je Radićeva ulica oduvijek bila propisana kao pješačka zona, zbog neprestanog prolaska taksi-vozila i stalnoga gradskog prometa tom ulicom, kolnik je bio znatno oštećen pa su građani s velikim olakšanjem dočekali vijest o obnovi te najstarije, a prema nekima i najljepše zagrebačke ulice.

Rekonstrukcija ulice

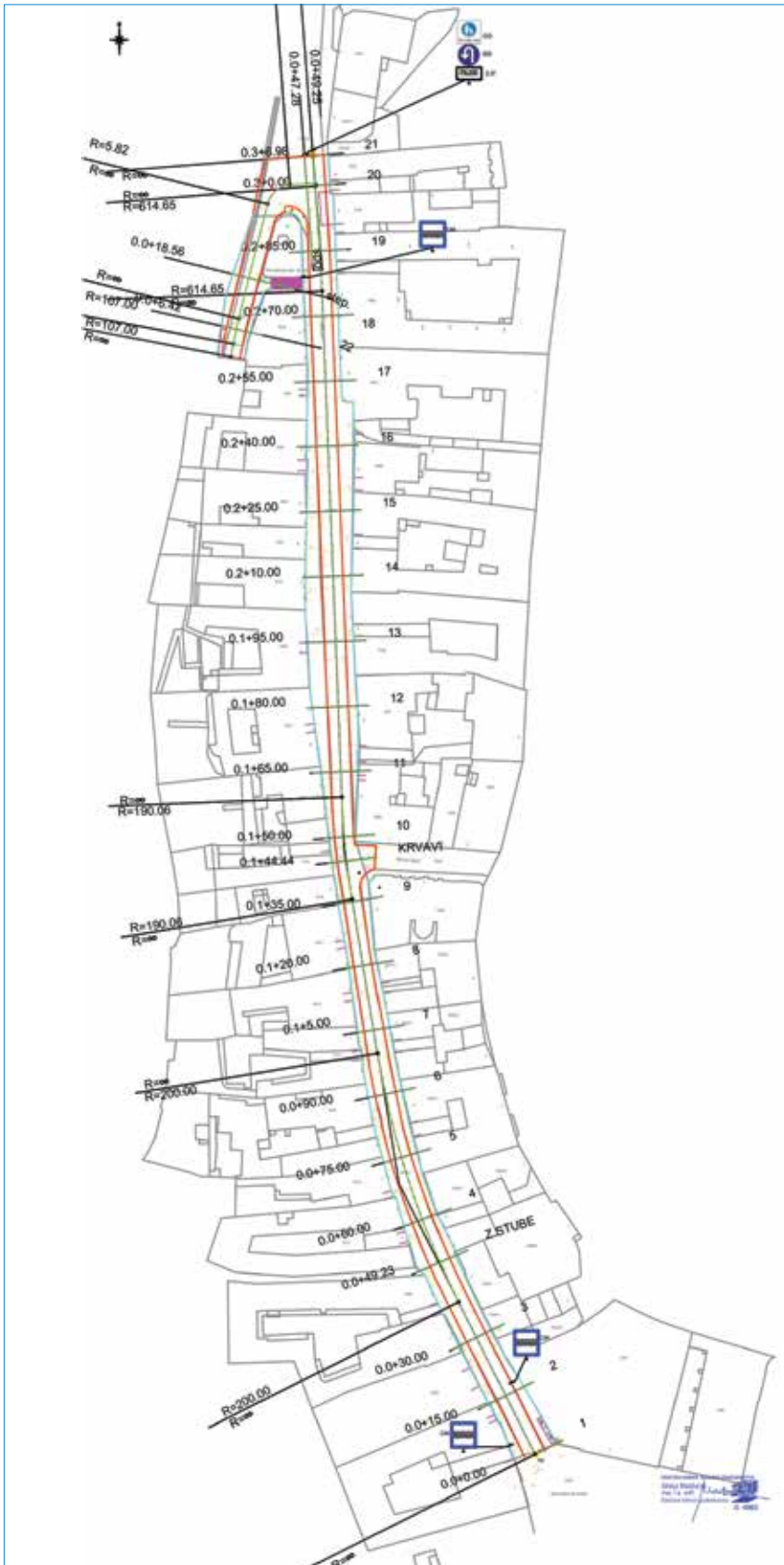
Prvi veći radovi na obnovi te povijesne ulice nakon gotovo 30 godina počeli su 10. ožujka 2016., a rok za dovršetak svih radova je 1. listopada 2016. Za to su vrijeme planirani radovi na premještanju komunalne infrastrukture (kanalizacije, vode i plina), na elektroenergetskoj mreži te elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi (EKI) sa svim priključcima.

Radovi na obnovi Radićeve ulice obuhvaćaju premještanje komunalne infrastrukture (kanalizacije, vode i plina), sanaciju elektroenergetske mreže i elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi (EKI) sa svim priključcima

Vidljiva oštećenja postojećeg kolnika

Investitor projekta, Grad Zagreb, ishodio je građevinsku dozvolu za promjenu kompletne kolničke konstrukcije te oborinske odvodnje s priključcima krovnih voda. Na kolnik će se ponovno vratiti iste kocke, ali očišćene, a na nogostupima koji će biti uzdignuti bit će postavljene granitne kocke. U planu je i zamjena javne rasvjete. Projekt obnove obuhvaća dio Radićeve ulice od Trga bana Josipa Jelačića do Kamenitih vrata. Ukupna dužina zahvata je 350 m, a

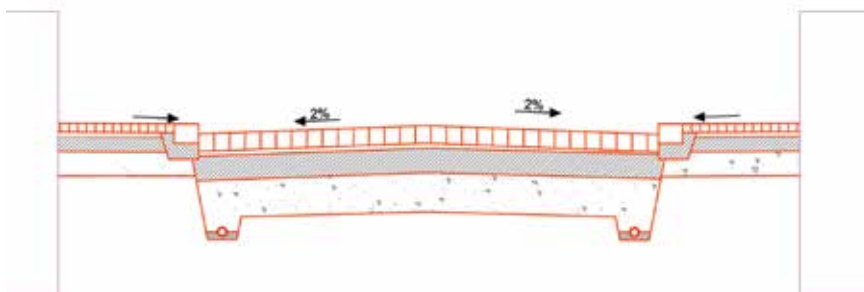
Prometna situacija

ukupna površina zahvata iznosi približno 3500 m². Na javnome je natječaju za glavnoga izvođača radova na rekonstrukciji ceste odabrana tvrtka *Georad d.o.o.*, dok glavni nadzor obavlja tvrtka *Jurcon Projekt d.o.o.* Geodetski nadzor ceste obavlja tvrtka *Geodata Projekt d.o.o.*

Kako nam je objasnila voditeljica projekta rekonstrukcije Radićeve ulice Dunja Žmikić, dipl. ing. arh. iz Gradskog ureda za prostorno uređenje, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet, radovi na obnovi dijela Radićeve ulice obuhvaćaju izgradnju novoga javnog kanala, vodoopskrbnog cjevovoda i dijela plinovoda sa svim kućnim priključcima, kompletnu EEN-mrežu sa svim priključcima i održavanje EKI-mreže te kolničku konstrukciju s oborinskom odvodnjom, spajanje krovnih voda, ponovnu ugradnju kocaka u kolnik, pripremu kocaka i njihovu ugradnju u nogostupe umjesto dosadašnjeg asfalta te obnovu javne rasvjete. Glavni projekt rekonstrukcije Radićeve ulice izradila je Silvija Mažarac, dipl. ing. građ., iz tvrtke *Ekoplan d.o.o.* Doznali smo i to da projektni zahvat u potpunosti zadržava postojeći profil ulice. Postojeća kota kolnika i nogostupa zadržana je uz minimalnu korekciju. Radove na izgradnji i rekonstrukciji kanalizacije izvodila je tvrtka *Tigra d.o.o.*, dok je za radove na vodovodu bila zadužena tvrtka *AMB Gradnja d.o.o.*, a za sve je investitor *Vodovod i odvodnja d.o.o.* Nadzor nad radovima za vodovod i kanalizaciju obavlja tvrtka *PGT ŠKUNCA, d.o.o.* Kontrolna ispitivanja su obavljena u *Institutu IGH d.d.* Nakon službenog otvorenja gradilišta u ožujku 2016. postavljen je privremeni vodovod, izvedeno je ispiranje i provedena analiza vode, a privremeni su priključci stavljeni u funkciju kako bi se osigurala neometana opskrba vodom tijekom radova. Zone neposrednih iskopa dodatno su ograđene, a uz zonu radova za potrebe stanara ostavljeni su uski prolazi na nogostupima.

U ožujku 2016. kamene su kocke pažljivo uklonjene i deponirane na privremeno odlagalište, gdje su očišćene, sortirane i složene na palete za ponovnu upotrebu, a sve je izvedeno prema rasporedu uklanjanja i shemi ponovnog slaganja. S obzirom na to da su kocke različitih dimenzija, širina i dužina, ali i dubina, trebalo je voditi ra-

Normalni poprečni profil ceste

čuna o tome da se kocke s pojedinih polja ne pomiješaju kako bi se mogle ponovno ugraditi na odgovarajuća mjesta, koja su približno ista dosadašnjima. Na isti su se način uklanjali i kameni rubnjaci.

Dakako, oštećeni dijelovi rubnjaka uklanjani su rezanjem, a dio rubnjaka i kamenih prizmi/kocki koji je na kraju nedostajao zamijenjen je materijalom deponiranim na skladištu koje je osigurao Grad Zagreb. Asfalt s pješačkih staza potpuno je uklonjen. Posebnu pozornost trebalo je obratiti na iskop materijala kako ne bi došlo do oštećenja postojećih i novih instalacija. U cijeloj zoni zahvata pedesetak je radnika radilo na uklanjanju nosiva radi izrade novoga od kamenoga drobljenog materijala.

Premještanje instalacija

Prilikom iskapanja zemlje radnici su naišli na stare kanale koji datiraju iz 1934. i 1966., a koje je zbog dotrajalosti trebalo zamijeniti. Radi se o betonskome kanalu ovalnog oblika, dimenzija 60 x 90 cm iz 1966. i dijelu kanala zidanog opekom iz 1934. godine. Dubina na kojoj je kanal položen približno je 4 m, a arheološki je nadzor obavljao Muzej Grada Zagreba.

Prilikom iskapanja zemlje radnici su naišli na stari betonski kanal ovalnog oblika, dimenzija 60 x 90 cm koji datira iz 1966., a koji je zbog dotrajalosti trebalo zamijeniti

Prostor za manevriranje građevinskih strojeva bio je iznimno skučen, a zahvaljujući spretnim strojarima, radovi su izvedeni na vrijeme. Zbog premještanja instalacija op-

nirani broj šahtova kako bi se prespojila sva oborinska odvodnja. Problem gradilišta bio je intenzivan pješački promet. Iako je gradilište ograđeno, svakome stanaru trebalo je omogućiti prilaz do zgrade, a to je usporavalo radove. Tijekom radova svi stanari s povlaštenim parkirališnim kartama za Gornji grad dobili su pravo na parkiranje u 1. zoni. Radovi su se izvodili na dubini od četiri metra, u vrlo uskoj i strmoj ulici, pod izni-

Postavljanje kocki na kolnik

skrba plina zaustavljena je na šest tjedana, o čemu su stanari bili pravodobno obaviješteni. Instalacije su se premještale u etapama, a kanalizacija je bila preusmjeravana u druge šahtove. Projektom je povećan pla-

mno zahtjevnim okolnostima, uz otežano kretanje teške građevinske mehanizacije. Posteljica je izravnana s padovima prema drenaži, dok nije postignuta nosivost od 20 MN/m².

Premještanje instalacija

Zbog uske ulice otežano je kretanje strojeva

Debljina tamponskog sloja od drobljenoga kamenog agregata iznosi 40 cm na kolniku te 25 cm na nogostupu. Na tampon na kolniku potom je postavljena cementna stabilizacija debljine 25 cm, a na nogostupu ona iznosi 15 cm.

Postavljanje geotekstila na nogostup

Trenutačno se na gradilištu vraćaju postojeći kameni rubnjaci, s time da se dio rubnjaka koji nedostaje ili je oštećen nadomješta novim

Na cementnu stabilizaciju postavljen je geotekstil kao sloj koji učvršćuje pijesak te sprječava ispiranje sitnih čestica. U sloj pijeska i cementa, omjera

4:1, postavlja se granitna kocka. Fuge se ispunjavaju istim materijalom do visine 3 cm niže od ruba kocke. Posljednja 3 cm zapunjuju se dvokomponentnim epoksidnim mortom za fugiranje kamenog opločenja.

Postojeći kameni rubnjaci ponovno su se ugradili, s time da se dio oštećenih rubnjaka ili nedostajalnih, nadomještao novim. Rubnjaci su izdignuti 10 cm od kote kolnika. Na ulazima u dvorišta izvedene su rampe od kamenih vežnjaka.

Na sve ulaze vraćaju se i postavljaju postojeći, a na ostalima vežnjaci se izvode od novih kamenih elemenata, ali moraju biti istovjetni postojećima, starima. Oni se također dopremaju iz deponija investitora. Na ulazima u dvorišta izvedene su rampe od kamenih vežnjaka. Na sve ulaze vraćeni su postojeći vežnjaci, osim u pojedinim slučajevima kada su stari morali biti zamijenjeni novima. Nogostupi se izvode od rezane postojeće, stare, granitne kocke dimenzija približno 17 – 25 x 15 – 17 x 18 cm koju osigurava Grad Zagreb tako da se rezanjem dobije kocka okvirnih dimenzija 17 – 25 x 15 – 17 x 9 cm. To je granitna kocka koja je 2014. uklonjena s kolnika Jukićeve i Vodovodne ulice. Završna obrada kamenih prizmi za nogostupe dobivena je paljenjem odrezane površine radi protukliznosti. Prizme se postavljaju u sloj cementnog morta i erupativnog pijeska.

Obrtnici negoduju

Radovi na obnovi Radićeve, čije je trajanje predviđeno najmanje šest mjeseci, naišli su na veliko neodobranje obrtnika koji tamo posluju jer se boje gubitka klijenata, a time i zarade. Iz Poglavarstva Grada Zagreba stiglo je obećanje da će se pomoći svim obrtnicima, a financijska pomoć uključuje oslobađanje plaćanja komunalne naknade i najamnine. Stanari pak pozdravljaju uređenje ulice jer su svjesni, kako sami kažu, da je ta ulica prije uređenja izgledala kao "zeleni spust na Sljemenu poslije skijaške sezone". U Gradu smo doznali kako će se na rubu obnovljenog dijela Radićeve ulice koji pripada pješačkoj zoni, kod kućnog broja 42, postaviti automatski podizni stupići. Dozvolu za promet osobnim vozilima obnovljenim dijelom Radićeve ulice imat će samo oni stanari i vlasnici ili zakupci poslovnih prostora koji su i do sada imali osigurana parirališna mjesta u vlastitim dvorištima. Na taj su se potez odlučili jer su tijekom pripreme radova u Radićevoj ulici uočili da njome, unatoč tomu što je riječ o pješačkoj zoni, teče intenzivan promet vozilima. Nadalje, osim stanara koji imaju dozvolu za ulazak u pješačku zonu radi parkiranja u dvorištima, puno je dostavnih vozila koja koriste Radićevu za

Detalj s gradilišta

prolazak na Trg bana Jelačića i u Tkalčićevu. Dostavna i ostala vozila mogu se kretati pješačkom zonom samo na temelju odobrenja (rješenja) gradskog upravnog tijela nadležnog za promet, a izdaje se za

određeni dan, sat i za određeno teretno vozilo. Svakodnevna opskrba u pješačkoj zoni regulira se Naredbom o uvjetima prometovanja vozila u središnjem dijelu grada Zagreba. S obzirom na to da je ipak

Premještanje instalacija prema Kamenitim vratima

Sadašnji, najčešći izgled ulice

riječ o pješačkoj zoni, potrebno je postaviti stupiće kako bi se regulirao promet i povećala razina sigurnosti pješaka. Uz njih, postaviti će se dvije kamere koje će ulicu snimati danonoćno, a funkcionirat će tako da će prepoznavati registarske oznake vozila vlasnika s dozvolom te će svima onima koji uđu bez dozvole na kućnu adresu biti poslani prekršajni ka-

zne. Vrijednost tog zahvata, uz dopremu struje i interneta te održavanje, procijenjena je na 190 tisuća kuna.

Zaključak

Osim obnove Radićeve ulice, nastavljaju se radovi i na ostalim lokacijama diljem grada Zagreba, ali počinju i novi. Doznali

smo to kako se obnavlja tramvajska pruga u Vlačkoj ulici, i to od Petretićeve trga do Vončinine ulice, te Aleja Bologne. Iz Gradskog ureda za prostorno uređenje i promet rekli su nam to kako je u tijeku ukupno 16 aktivnih gradilišta na prometnicama i objektima diljem grada, u što se ulaže približno 78 milijuna kuna. Također, najavili su početak radova u Kranjčevićvoj i Baštijanovoj ulici, i to nakon što završi postupak javne nabave.

"Nije pogrešna, samo je nova", pomisliće pri povratku s godišnjeg odmora ovog ljeta Zagrepčani kada skrenu u vlastitu ulicu i ugledaju je u novome ruhu. Vukovarska, Držičeva, Petrova i Bukovačka već blistaju, a uskoro će za promet biti otvorena i Branimirova ulica od Heinzelove do Zavrtnice te će konačno stanovnici istočnog dijela grada do samog centra moći stići za samo nekoliko minuta. Do kraja sprnja 2016. trajala je sanacija južnog kolnika Vukovarske, i to od Ulice Hrvatske bratske zajednice do Držičeve. U Zagrebačkim cestama doznali smo to da tijekom kolovoza planiraju obnovu još tridesetak manjih ulica u gradu. Baš kao i na spomenutim "žilama kucavicama" grada, radić će se uglavnom o radovima na održavanju ceste, odnosno postavljat će se novi sloj asfalta te crtati horizontalna signalizacija. Veći radovi očekuju se još na dijelu Radničke ulice, gdje se gradi nadvožnjak, te na Dugoselskoj cesti.